

Բանասաց՝ Լուսինե Բաղրամյան (ծնվ. Մարտակերտի շրջանի Վանք գյուղում, Պապը եղել է Մարշալ Բաղրամյանի ազգականներից: Մեծ ազգ են, ունեն տոհմաձառ, կոչվում են Բղրամանց: Լուսինե Բաղրամյանը 2000 թվականից աշխատել է Վանքի միջնակարգ դպրոցում՝ որպես հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի, այնուհետև՝ որպես կազմակերպիչ: 2010-2023 թթ. աշխատել է Վանքի մանկապարտեզում՝ որպես տնօրեն): Պատմում է Գանձասարի, Ռուզաննայի բերդի, Ծովեն քարի, Էշի հուշարձանի, Հակոբավանքի մասին:

Բանհահավաք՝ Ն. Վարդանյան և Լ. Խաչատրյան

Ավանդապատումներ Վանք գյուղից¹

Գանձասար

Վանք գյուղը ունի պատմամշակութային վայրեր: Հիմնականում Վանք գյուղի այցեքարտը Գանձասարն է՝ մեր ամենասուրբ եկեղեցին, Հասան-Ջալալյանների կառուցած եկեղեցին է, որը շատ հզոր եկեղեցի ա, որն էլ ունի իրա ուժը: Մյուսը Ռուզաննայի բերդն է: Էս Ռուզաննայի բերդը ունի շատ հետաքրքիր պատմություն: Էստեղ Խոխանա բերդ ունենք, Խաչեն գետ, Հկեղանի սար: Վանք գյուղում ունենք 1500-1700 բնակիչ:

Ռուզաննայի բերդ: Վանքեցիները Ռուզաննայի մասին պատմում են, որ Ռուզանը մի աղջիկ ա, որը իրա կյանքը փրկալ ա մըզ հետի: Թաթար-մոնղոլները, որ հարձակվալ ըն Ղարաբաղի վրա, որ վերցնեն մեր տարածքները, հասել են այ Էս Խաչեն գետ: Բերդից ներքև ունենք Ռուզունանց աղբյուր: Էս կապված ա Ռուզաննայի հետ: Տատս միշտ պատմում է, մայրական կողմս՝ Հասան-Ջալալյանների դուստրը, ու հիշում եմ էդ կինը, արդեն 90 տարեկան մեծ կնեյգ, պատմում ա Ռուզաննայի մասին, որ թաթար-մոնղոլները, վերցնելով Ղարաբաղի մեծ մասը, հասել են մինջև Խաչեն գետը, շատ քիչ է մնացել՝ հասնեն Վանք գյուղ: Ռուզաննան իջնում ա միշտ աղբյուրից ջուր ա

¹ Բանասաց՝ Լուսինե Բաղրամյան (ծնվ. Մարտակերտի շրջանի Վանք գյուղում, Պապը եղել է Մարշալ Բաղրամյանի ազգականներից: Մեծ ազգ են, ունեն տոհմաձառ, կոչվում են Բղրամանց: Լուսինե Բաղրամյանը 2000 թվականից աշխատել է Վանքի միջնակարգ դպրոցում՝ որպես հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի, այնուհետև՝ որպես կազմակերպիչ: 2010-2023 թթ. աշխատել է Վանքի մանկապարտեզում՝ որպես տնօրեն):

տանում, դրա համար էս աղբյուրը անվանեցին Ռուզաննայի անունով, կոչեցին «Ռուզունանց աղբյուր»: Էս աղբյուրը մինչև էսօր էլ կա: Էս մոնղոլները, որ արդեն հասնում են Խաչեն, որ պիտի գրավեն էս տարածքները: Ասում են, որ Ռուզաննան պիտի ամուսնանա իրանց հրամանատարներից մեկի տղայի հետ: Կա՛մ պիտի պըսակվի, կա՛մ պիտի տարածքները ամբողջովին վերցնեն: Ստացվում ա նենց՝ Ռուզաննան մենակ ա մեծացած, իրա մաման շատ շուտ մըռնում ա: Շատ շուտ մըռնելու ընթացքում իրան պահում ա իրա դայակը: Իրա դայակը պահելու ժամանակ, մինչև մամայի մեռնելը, մաման իրա մատանին հանում, տամ ա, Ռուզաննայի դայակին, ու ասում ա՝ էս մատանիս պահեք: Ռուզաննան, հայ կնոջ կերպարը ուժ գտնելով իրա մեջ, որոշում ա, որ չի կարող էս ամբողջ մի ժողովուրդ իրա համար զոհվի: Մտածում ա, որ ինքը պիտի քինա, ամուսնանա էս տղամարդու հետ, որ փրկե էս մի ամբողջ հայ ժողովրդին: Դայակը խնամում է Ռուզաննային: Մի առավոտ մտնում ա, տեսնում ա՝ Ռուզաննան չկա: Դայակը հասկանում ա, որ Ռուզաննան իրա կյանքը զոհաբերալ ա մի ամբողջ ժողովրդի: Ռուզաննան մտածում ա, վեր ավելի լավ ա փրկվե մի ամբողջ ժողովուրդ, քան՝ ինքը: Հասնում ա էդ տղայի մոտ և ասում ա.

-Ես պատրաստ եմ ամուսնանալ Ձեզ հետ, միայն թե բաց թողնեք մեր գերիները, մեր երկիրը:

Մինչև էդ Ռուզաննայի դայակը մատանին՝ մոր նվերը, փոխանցել էր Ռուզաննային, ասել էր՝ էս մատանին վերցրու, կարող ա մի օր պետք լինի, քո կյանքում մի դժվարություն լինի, էս մատանին քեզ փրկի: Եվ Ռուզաննան, արդեն մոտենալով այդ տղային, համաձայնություն ա տամ, որ ինքը համաձայն ա ամուսնանա, մենակ, թե փրկվե հայ ժողովուրդը: Ռուզաննան ամբողջ գիշեր մտածում ա՝ ինչ անե, ինչ չանե, բայց մտածում ա՝ փրկելով ժողովրդին՝ ինքը չի կարող ապրել մի մարդու հետ, ով իրա թշնամին ա, ով իր ժողովրդին կոտորողն ա: Եվ Ռուզաննան հանում է իր մատի մատանին՝ մոր նվերը, մոր նվերից հանում է թույնը, որ ակի տակ պահում էր, ու խմում է: Վերջին րոպեին Ռուզանը, քանի որ նշանված էր լինում հայ տղայի հետ, էդ տղան հասնում ա: Ռուզաննան ասում ա.

-Խնդրում եմ ներիք, քանի որ էս մի ամբողջ ազգ պիտի փրկեի:

Ու տենց փրկվում ա էդ մի ամբողջ հայ ժողովուրդը, և էդ բերդն էլ անվանվում ա Ռուզաննայի բերդ: Մեր տատերը միշտ ասել են, որ պետք է դուք էլ Ռուզաննայի նման աղջիկ լինեք:

ԲԱՌԱՐԱՆ

մըզ հետի-մեզ համար քինա-գնա

Ծովեն քար

Խաչեն գետի ափին շատ անուններ ունենք, էլեկտիկա ընք դըրալ, Ծովեն քարը ունենք: Ինչի՞ են ասալ **Ծովեն քար**, որովհետև թվացալ ա, թե ծովի նման ա. շատ մեծ փոս էր, էդ փոսի մեջ ջուր էր, ու ինքը մեծ ժայռեր ուներ, երկուկողմանի ժայռեր, տղաներն ասում են՝ քյամ ընք Ծովեն քարումը լըղանանք: Այ էս Խաչենի ափում ա: Հացին աղբյուրը ունենք: Քանի որ ծառերը հացենիներ էին, շատ էին էդ ծառերը, դրա համար կոչեցին Հացին աղբյուր: Էս հանգստյան գոտիները, որ կան, համարյա ամբողջ ամառ ժողովուրդը էդտեղ էր հանգստանում: Վանք գյուղը կոչվում ա Վանք, քանի որ եկեղեցիներով էր շրջապատված: Շատ խաչքարեր ունենք:

ԲԱՌԱՐԱՆ

քյամ ընք-գնում ենք

Էշի հուշարձան

Վանքում ունենք Էշի հուշարձան: Լևոն Հայրապետյանը, որ Վանք եկավ, ասեց, - Ժողովու՛րդ, մրցույթ եմ կազմակերպում:

Ամբողջ ժողովուրդը ասում ա՝ ի՞նչ մրցույթ ա կազմակերպում: Զարմացանք, թե ինչի ա էս մրցույթը անում ու նախընտրալ ա էշ: Մեքենաները լցնում ենք էշերով, տանում ա Ստեփանակերտ՝ հրապարակ: Երկու նպատակ ուներ. մեկը, որ ժողովրդին օգներ, հաղթողներին, մասնակիցներին գումար էր տալիս՝ 1-ին տեղ, 2-րդ, 3-րդ, ու մեկ էլ՝ ինչի ա էշ ընտրել, որովհետև ասում ա՝ միակ կենդանին ա, որ տանջվում, չարչարվում ա, մնացած կենդանիները էշի նման չարչարվում չըն: Որ մտնում ենք Վանք գյուղ, Ծովեն քար կոչվածը, երկու կողմանից էշի արձան է: Վանք գյուղում ավանդոյթ է դառել էշերի մրցույթը: Սկսում ընք էշերի մրցույթի համար միջոցառում կազմակերպել: Բացի այդ, որ մտնում ենք Վանք գյուղը, ունենք երկու առյուծներ, էլի Լևոն Հայրապետյանն ա դրել էս վերջում: Էս էլ դրալ ա, որ Վանք գյուղի ժողովուրդը

նման են առյուծի: Էշերի մրցույթը ինչի՞ց ա սկսվալ, ասենք, երբ որ ինքը քաղաքից եկալ ա գյուղ, տեսալ ա, որ ժողովուրդ իրանց էշերին վեր կալած փայտ ըն պիրում, ալյուր ըն տանում, տան հոգսեր էլի, ժողովրդի կյանքից ա վերցրալ:

ԲԱՌԱՐԱՆ

վեր կալած-վերցրած

Հակոբավանք

Խաչենի կամուրջը, որ կա, չհասած կամուրջը, բարձրանում էս մի հատ բարձր տեղ կա, էդ կոչվում էր Հակոբավանք: Երեք քույր եկեղեցիներ էին. մեկը Հակոբավանքն էր մեկը՝ Ուլուբավանց վանքը, մեկն էլ՝ մեր Գանձասարի եկեղեցին: Այ էս վանքերը իրար կապող վանքեր են, երեք քույր եկեղեցիներ: Իսկ սրանցից առաջինը Հակոբ անունով մարդ ա կառուցալ, դրանից էլ ստացալ ա իր անունը, հետո ստացալ ա Գանձասարը, նույն քահանան, եկեղեցականըն ա կառուցում սրանք: Ուլուբավա վանքն էլ, դրանց դուստրերը, Հակոբի դուստրը Գանձասարում ա ըլնում, էս մեկն էլ՝ Ուլուբավա վանքումն ա լինում:

